

Kolláth György

Az ego veszett kolompolása

Aki érteni szeretné a futballmániás miniszterelnök ars poetica-ját: politikai szemléletét és módszertanát, az képzelje el egy közép(szerű)csapat edzői eligazítását meccs előtt, félidőben és vereség után. 1) Nekik ugrunk! 2) Nem megmondtam! 3) Nekünk a bab is hús! Széllal bélelt bemondások: zárt közeg, ütős vakhit, míg fut a szekér. Öltözői demokrácia nincsen, a vezető szava(járása és nézése) durchmars; csapatkapitánytól szertárosig mindenki az ő kezéből eszik, a bukás és a menesztés korrelál. Kudarccs esetén a csapat marad, az edző távozik; hiába fékezhetetlen menedzser a góré, a nézőtér és a klubtulaj' nem tűr el neki mindent. A tabella, az eredményjelző tábla nem vitapartner. Eredményelvű, sportszerű, rend(szer) ez: a teljhatalomhoz abszolút felelősség tapad; nincs oszt jónapot!

Más lenne a helyzet a közpolitikában, az államgépezet működésében. Mégsem az. Oka és okozata is: a megveszekedett centralizáció, s a belőle származó rom(bo)lás, mely bűn és hiba egyszerre. De facto (miniszter)elnöki rendszer van Magyarországon; annak egy nivótlan, avított, zsarnoki, paternalista és összjátékra, alkotmányos értékrendre mit sem adó változata. Megreformálhatatlan, konszolidációra, belső jobbításra esélytelen a NER; kirekesztő, álságos, nincs benne pozitív hajtóerő. Fejlődésre, önkorrakcióra képtelen, ám rövid-, középtávú túlélésre a világ(gazdasági) helyzet, az Unió még ad forrást. Szempont - lám! - a stabilitás, még ha ilyen is. Bűne-baja a logikája, ami kizárólag hatalmi; de uralni és igazgatni, kormányozni nem ugyanaz. Nem megy.

A demokráciák garanciája: az intézmények elsődlegessége, s kölcsönös, jóhiszemű, horizontális és vertikális együttműködése ugyanis a fő hiánycikk; helyén hibás bekötésből eredő egocentrikus személyi (erő)kultusz és vágy-kivetítés (pl. foci) honol. Mindent belep a fentről lefelé kumulálódó tehetségtelenség, a góg és a drill versenyképtelensége, a nagyszájúság, mögötte a kisstílűség, a félműveltség. A gőz zöme a kürtre jut; a döntések motorja a kapzsiság, az önérdék, a „csakazértis”; élesztője a megalapozatlanság, az ötletelés, s a szervilis ámulat; ellenség pedig mindaz, ami jobb, ami különb. Kilátások: örültek irányítják, megszállottak színezik, sunyik mentegetik ezt a bolondokházát.

Ha csak egyetlenegy ősbűn terhelné a kormányfő gyakorlatát, már az is sok(k) volna. Ez mindenféle önállóság, külön érdek sárba tiprása, lekezelése, megnyirbálása, kiüresítése, antidemokratikus bánásmódja. Háborúban, diktatúrában a centralizáció és ahhoz illő adminisztratív, koncentrált irányítási, függelmi rend, metodika dívik. Erőforrás összpontosítás. Más, normális, polgári viszonyok között azonban ugyanez agyrem: egyes futball-öltözők primitív légköre vagy az ósdi kaszárnyák miliője ilyen. Mint módszer elvben se nem jó, se nem rossz a központosítás, feltéve, hogy a helyzettel adekvát. (Ma nem az: a háborús retorika és önhipnózis dacára sem.) Ellenkező esetben káoszt, anarchiát szül, állandó megoldatlanságot, hiányt generál, mert a központnak se képessége, se ereje, se esz(köz)e, se kedve, se bizalma, se valós köze nincs 3200 önkormányzati /vagy csak párszáz közoktatási/ egység gondját-baját magára venni. Másnak mégse hagyja. A bajok a cipője sarkáig sem érnek fel; így az elégedetlenség forr, a fedőt emelgeti. Egy Klik(k) az egész; minta, érték nélkül. Recseg-ropog a NER; rettegés hatja át, mégse hajlik, törni fog. Megállíthatatlan az erózió; fent mégis közöny övezi. Nem a gondokat; az országot osztják meg.

Lássuk talán a legpregnansabb példát. A centralizációs örület okán lett az 1990-es modern, kollektív jogi és alapjogi helyi önkormányzati szisztémából és európai chartás filozófiából „alaptörvényesen” lefokozott helyhatóság. A hatalommegosztás egyik alkotmányos eleméből, a helyi közhatalom Kormánytól független pozíciójából jól-rosszul betagosított közigazgatás. Így lehetett a nevesítve védett önkormányzati tulajdonból nemzeti vagyron, a törvényességi ellenőrzésből durva beavatkozásokat is engedő felügyelet. Hatásköri és pénzügyi szűkítés is jött: aszimmetrikusan, többet elvéve a pénzből, mint a feladatokból. Az önkormányzatiság lényegét, probléma-megoldó jogát és köz(ügy)ét csonkolták; egyszersmind ezt tették a többi autonómiával, független intézménnyel is: civil egyesületektől a sportszerveken át a kamaráig. Nem oldódik a fojtogató légkör, nincs belátás, avagy esély a demokráciához méltó hozzáállásra és kooperációra. Néhányan pártszimpátia alapján üdvözülnek: a többinek coki.

A kapzsi, sértődős, retorzióra is hajlamos gyermek attitűdje tombol: mindig a más játéka kell neki; érte veszekedni is kész. Nem hat rá semmi. Életkép, kiszól a dadus: kisfiam, ne húzd a macska farkát! Süvít a válasz: én csak fogom, ő húzza! Ha a vezér tudja is, mert tanulta, köp arra, hogy a túlzott központosítás finanszírozhatatlan, demokráciában testidegen, elidegenítő, kontra-produktív, élheterlen és javíthatatlan. Mégis marad, mint a dölyf: az ego veszett kolompolása.

Az európai kormányzás fehér könyvében öt alapelv szerepel: nyitottság, részvétel, elszámoltathatóság, hatékonyság és a koherencia követelménye. Momentán az ötből egyszerre, s csak formálisan legfeljebb 2-3 van jelen: mind fent, mint lentebb. A hiányt ígéretések, üzenetések, hatalmi próbálkozások, link dumák és jogi csúrcsavarok pótolnák. A közügyekből, köztük a közpénzügyekből is kivészett a minőség, a felelősség, az átláthatóság. Bornírt titkolózás, mellébeszélés, másra mutogatás a köbön folyik. 1989 szellemisége tetszhalott: a közvagyon-közpénzügy kezelése úgy legyen „hüségese”, hogy az törvényes, átlátható, takarékos, hatékony és eredményes. Paks II. és más, országos és/vagy regionális, ill. helyi projektek tanúsítják: ritka, hogy az 5-ből egyszerre megvan kettő, pláne három.

Nagyobb számban gyűlnek alapvető bajok, mint születnek kellő megoldások: ránk fog omlani az egész. Az államot, annak igazgatását szanálni kell majd; csaknem oly’ nehezen, ahogy megpróbálnánk Erős Pistát a tubusba visszanyomni.

A szerző alkotmányjogász